

ČESKÉ LESY:

MINULOST, PŘÍTOMNOST, BUDOUCNOST

aneb V lesích může zabloudit nejen Jeníček s Mařenkou

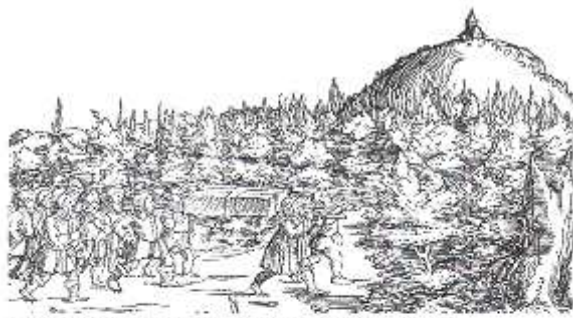
**Akademická kavárna
23. května 2007**

Říp, opředený bájemi o příchodu praotce Čecha do české kotliny, je vyvřelá třetihorní čedičová kupa Českého středohoří.

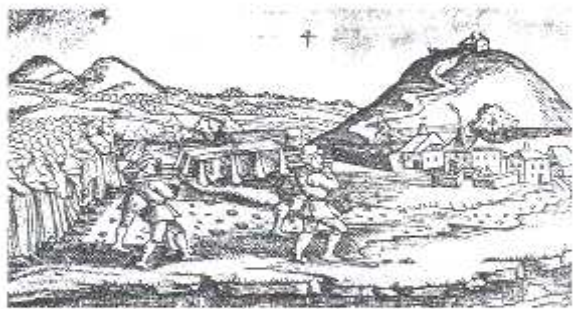
Až do roku 1879 byl jen zčásti zalesněn, a to na severovýchodních svazích a jižním úpatí. Poté dal majitel panství Mořic Lobkovic Říp osázet duby, buky, javory, jasany a břízami. Tyto porosty dnes horu i s rotundou sv. Jiří na vrcholku téměř zakrývají.

Letecký snímek s horou Říp, současný stav. Mapy.cz

Geographisches Photo: a náhled Říp. (Wittenberg, P. Schönerer z r. 1541 u. H. K. von Kassel)

Koblenzische Atlas: (Hess. Ryp. geograph. (Schwarz) P. Schönerer z r. 1581 u. H. K. von Kassel)

Reise in den Ryp. (Kassel 1869)

Pohledy na Říp z roku 1541 a z konce 19. století. In: Borský, Jan: *Výzkum porostních struktur a možnosti rehabilitace vrchu Říp*. Zahrada-park-krajina XV, č. 4, 2005, s. 12

Říp na mapě druhého vojenského mapování z pol. 19. století. Mapy.cz

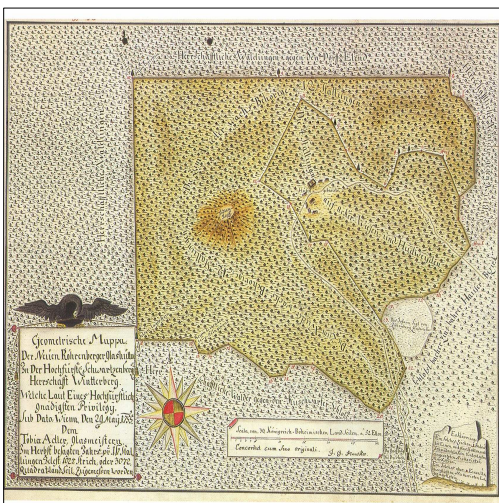

Říp v dubnu 2007. Foto © Dana Vondrášková, Praha

Sklárny byly v českých zemích zakládány již od středověku především v blízkosti bohatých zásob surovin (potoky s křemičitým pískem) a dřeva. Dřevem se topilo ve sklářských pecích a z jeho popela se vyráběla potaš. Sklářský mistr získal právo provozovat sklárnu a těžit dřevo od vlastníka pozemku, kde se sklárna nacházela; po vytěžení se často sklárna stěhovala do nového revíru. Těžba dřeva působila značnou devastaci lesních porostů a zmírnila se teprve v 19. století v souvislosti s využitím nového topiva - kamenného uhlí. V 1. polovině 19. století pracovalo v Čechách asi osm desítek skláren, na Moravě kolem desítky. Nacházely se zejména v oblasti Šumavy a Českého lesa, Česko-moravské vrchoviny, severních Čech, Posázaví a Karlovarské vrchoviny, mnohé však v průběhu staletí zcela zmizely.

Šumavská sklárna v 19. století. In: Bernau, Friedrich: *Der Böhmerwald*. Prag (kolem 1900).

Mapa lesů (*Geometrische Mappa*) na panství Vimperk z roku 1755 s vyznačením území, určeného pro sklářskou huť U Žlíbků Tomáše Adlera (Žlíbky, Röhrenberg, Röhrenberg, Adlerhütte). Roček, I.-Fencel, P.: *Mapy lesa*. In: *Historická geografie Supplementum I*, Praha 2006, obr. č. 3, s. XIX. Mapa je uložena ve © Státním oblastním archivu Třeboň, pobočka Vimperk.

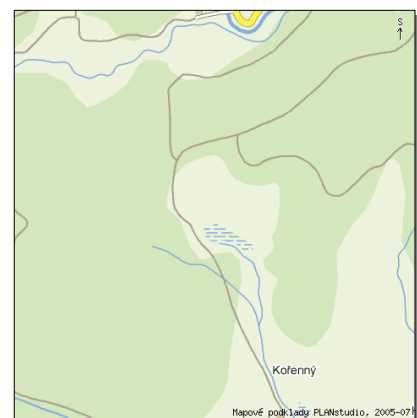

Sklárna U Žlíbků (Röhrenberg, Adlerhütte) na druhém vojenském mapování z poloviny 19. století. Mapy.cz.

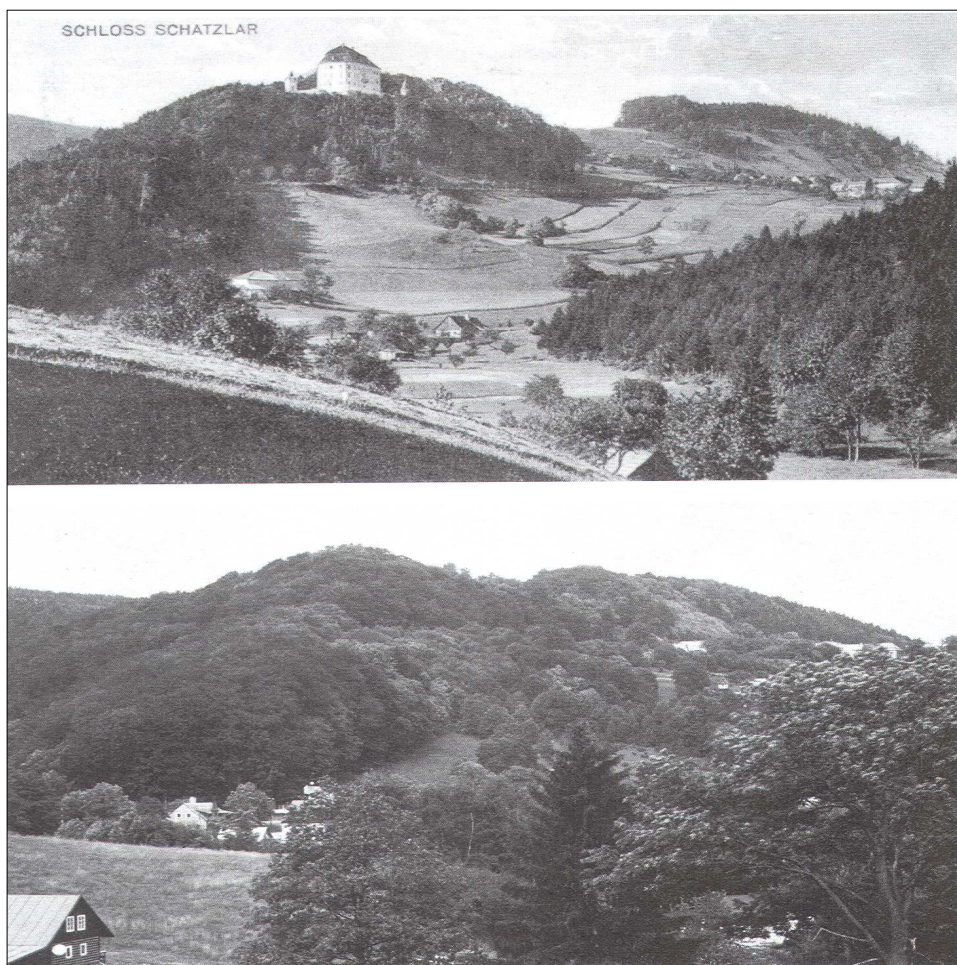

Obr. vlevo: Letecký snímek území bývalé sklárny U Žlíbků s okolím, současný stav. Mapy.cz.

Obr. vpravo: Základní mapa stejného území, současný stav. Mapy.cz.

Zámek Žacléř, původně gotický hrad Schatzlar, zmiňovaný již v 1. polovině 14. století, byl v 16. století přestavěn na renesanční zámek. Vypíná se nad městem Žacléřem, ale v jeho okolí i na zámeckém vrchu přibýly ve 20. století lesy a pohled na budovu zámku téměř zakryly.

Pohledy na zámek Žacléř roku 1916 a 2001 (foto © Matěj Spurný).
In: *Zmizelé Sudety. Verschwundene Sudeten*. Katalog k výstavě. [Praha] 2004, s. 349.

Žacléř na mapě Friedricha Wilhelma Carla Schmettau z let 1778-1779. Orientace k jihu. © soukromá sbírka.

Žacléř na mapě Krkonoš. Hoser, Joseph C. E.: *Karte des Riesengebirgs*. Wien 1806. © Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha.

V 19. století usilovali lesníci o zmírnění dlouhodobého poškození lesů trvalou těžbou pro potřeby hornictví, železářství a sklářství. Prosazovali řízenou obnovu lesa, k částečnému zlepšení kritického stavu lesních porostů přispělo soustavné zalesňování holin a také častější využívání kamenného uhlí namísto dřevěného. Měnila se druhová skladba lesů, listnáče nahrazovaly jehličnany, většinou borovice, smrk a modřín. V rámci osvěty a podpory ho-spodářství včetně lesnictví působily v českých zemích v 19. století Vlastenecko-hospodářská společnost, Moravskoslezská společnost pro zvelebení orby, přírodovědy a vlastivědy, Jednota pro povzbuzení průmyslu v Čechách, Česká lesnická jednota, Komitét pro příro-dovědný výzkum Čech, Zemědělská rada pro Království české aj. Voroplavba a tzv. volná plávka (plavení dřeva, nesvázaného do vorů) patřila k tradičním formám říční dopravy.

Tereziino údolí na Novohradsku v roce 2006.
Foto © Eva Semotanová, Praha.

Údolí Otavy na vyobrazení Karla Liebschera z roku 1881. In: Bernau, Friedrich: *Der Böhmerwald*. Prag [kolem 1900].

Voraři na Šumavě koncem 19. století. In: Bernau, Friedrich: *Der Böhmerwald*. Prag [kolem 1900].

Na rukopisných i tištěných mapách 19. století se stále častěji objevovala hospodářská tematika, zejména v souvislosti s rozvojem zemědělství, lesnictví a hornictví. Většina velkostatků měla již od počátku 19. století vlastní lesnické mapy, zachycující rozsah lesních revírů s řadou údajů o systemizaci a taxaci lesů, o možnostech honitby a druzích lovné zvěře a ptactva. Od roku 1848 vydávala mapy s lesnickou tematikou Česká lesnická jednota, založená na podporu lesního hospodaření, školství a osvěty. Do počátku první světové války organizovala pravidelné odborné sjezdy, spojené s exkursemi do různých polesí v Čechách, jejichž účastníci měli k dispozici nepřetržitou řadu map, zobrazujících stav a skladbu lesů s dalšími hospodářskými údaji.

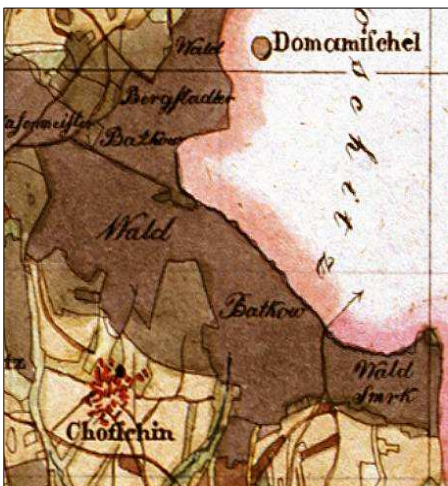
Lesní úřad v Nových Hradech na mapě stabilního katastru z roku 1826, výřez. © Ústřední archiv zeměměřičtví a katastru, Praha.

Mapa lesů v Čechách. Hickmann, Anton Leo: *Forstkarte von Böhmen*. Prag 1862. © Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha.

Podíl lesních ploch na rozloze území České republiky v %

Rok	Lesní plochy
1845	28,8
1882	28,9
1896	28,9
1929	30,0
1948	30,2
1970	33,0
1990	33,3
1995	33,3

Hospodářská mapa schwarzenberského panství Chýnov v jižních Čechách z roku 1831. *Topographische Karte der hochfürstlich Schwarzenbergischen Herrschaft Cheinow in Böhmen Taborer Kreis*, výřez. © Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha.

Podle Jeleček, L.: *Povodně roku 1997 a lesnatost, zatravnění a zornění zasažených oblastí Česka*. Geografické rozhledy, Vol. 7, 1997/98, No 3, s. 70.

Rozsah lesů v modelovém území Oldřichov u Nejdku k létům 1845 a 2001 (historický land-use). Bičík, Ivan-Chromý, Pavel: *Změny ve využití země*. In: *Historická geografie Supplementum I*, Praha 2006, s. XXIII, obr. č. 4.

Vidrholec Proslulý, hluboký les Vidrholec mezi Klánovicemi, Běchovicemi a Úvaly byl v minulosti místem hrůz a strachu – v lese řádily bandy loupežníků. Loupežníci, schováni za hustými stromy, číhali na bohaté pocestné, přepadali je a nezřídka i vraždili. K nejznámějším patřili Jiří Kopidlanský na sklonku 15. století, po třicetileté válce Petrovští a v 19. století pověstný Babinský.

Vidrholec na leteckém snímku.
Současný stav. Mapy.cz

Les Vidrholec (Praha 9) na Bělohavově *Podrobné mapě zemí Koruny české* před rokem 1918. © Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha.

Les Vidrholec (Praha 9) na Müllerově mapě Čech z roku 1720. © Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha.

Připravila prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc., Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Foto na obálce:

Cvikov, výhled od křížové cesty do krajiny, říjen 2006. Foto © Dana Vondrášková